

С. А. ЦИГАНОВ, доц.

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

О. І. УСТИНОВ, менеджер

(Представництво компанії "ЗМ" (США), м. Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 9, с. 90–92

Нині гостроактуальним в Україні постає питання оновлення основних фондів підприємств, особливо у промисловому, транспортному та сільськогосподарському секторах національної економіки. Необхідність виробництва конкурентоспроможної продукції, яка змогла б конкурувати як на внутрішньому ринку — у конкуренції з імпортерами, так і з виробниками на світових ринках, — це найбільш пріоритетне завдання, яке потрібно вирішувати українським підприємствам та постачальникам послуг (насамперед у сфері транспорту). У такій ситуації стає можливим застосування якісно нових методів оновлення матеріальної бази і модернізації основних фондів підприємств різних форм власності. Одним з найефективніших таких методів є лізинг. У загальному значенні під лізингом слід розуміти передання господарського майна в тимчасове користування на умовах певного терміну, зворотності та платності. Цьому сприяють загальні тенденції економічного розвитку та інші вигоди, до яких належать:

- зменшений обсяг ліквідних засобів у зв'язку з труднощами, що постійно створюються на грошовому ринку;
- загострення конкуренції, що потребує оптимізації інвестицій, які уможливають суттєве розширення ринку збуту за рахунок залучення в господарчий оборот малих і середніх фірм;
- підтримка розвитку лізингових операцій з боку державних органів влади і фінансових ділових кіл загалом, що стимулює розвиток інвестиційної діяльності;
- загальне збереження ліквідності підприємств;
- створення міцної основи для здійснення розрахунків, що надає балансові переваги та страхові вигоди.

Усі викладені аргументи свідчать про те, що лізингова діяльність є, по суті, пільговою галуззю інвестиційної діяльності. Досвід іноземних країн підтверджує це. Так, за даними Європейської федерації національних асоціацій лізингових товариств, питома вага інвестицій через лізинг у загальному обсязі національних інвестицій в устаткування у 2000 р. становила: у Німеччині — 18,6 %, Великій Британії — 28,0, Франції — 16,5, Швеції — 26,3, Австрії — 19,9 %. Наприклад, у США це джерело дає близько 30 % загальних капіталовкладень [4, 433].

Тепер розглянемо якісні переваги лізингу. Широкого поширення у світовій практиці лізинг дістав завдяки перевагам, які надаються суб'єктам угоди. До основних з них належать такі:

- можливе використання нової, дорогої техніки, високих технологій без значних одноразових витрат, оскільки в разі лізингу виробниче обладнання передається в користування без попереднього викупу, тобто є можливість налагодити виробництво при обмежених витратах фінансових (а при міжнародному лізингу — валютних) засобів;
 - лізинг припускає 100 % кредитування і, як правило, не потребує негайного початку платежів; при використанні звичайного кредиту підприємство повинно було б частину вартості покупки оплатити за рахунок власних коштів.
- Лізингові фірми від здійснення лізингових операцій отримують високий прибуток. Крім того, якщо лізингодавцем є банк, то він так само має певні вигоди:
- розширюється коло банківських операцій, збільшується кількість клієнтів і відповідно збільшуються отримувані доходи;

- знижується ризик втрат від неплатоспроможності клієнтів. При здійсненні лізингових операцій банк (або його дочірня лізингова компанія) залишається власником переданого в оренду майна і в разі порушення умов угоди може вимагати повернення майна. Така обставина забезпечує можливість здійснення лізингових операцій з клієнтами, що мають нестійке фінансове становище (малі підприємства, фермерські господарства, кооперативи, особи, які займаються індивідуальною трудовою діяльністю, та ін.);
- банк має право нараховувати на майно, що передається в оренду, амортизаційні відрахування, що не підлягають оподаткуванню і можуть бути джерелом засобів для придбання нового майна;
- банк отримує доходи у вигляді комісійних за лізингом. Лізингові платежі можуть перевищувати процентну ставку за кредитами. Але в умовах економічної кризи, коли практично відсутнє середньо- та довгострокове кредитування, лізинг може ефективно використовуватись для вирішення питань капіталовкладень. Це положення стверджується також надаванням клієнтові крім позики машин, устаткування, а також іншого майна, що особливо актуально в умовах наявного в Україні великого морального і фізичного зносу практично всіх основних фондів. Новий напрям діяльності українських банків — фінансовий лізинг. У грудні 1997 р. було прийнято Закон України “Про лізинг”. Фактично закон надав повноправну можливість для фінансових, комерційних і промислових гравців на кредитному ринку щодо здійснення лізингових договорів та відносин. Згідно із законом [2, ст. 4.1] розрізняють такі види лізингу: лізингові операції, що здійснюються у вигляді оперативного, фінансового та зворотного лізингу. Оперативний лізинг — це господарська операція фізичної чи юридичної особи (орендодавця), що передбачає передавання орендарю права користуватись основними фондами на строк, що не перевищує строку їх повної амортизації, з обов’язковим поверненням таких основних фондів їх власнику після завершення строку дії лізингової угоди. Основні фонди, передані в оперативний лізинг, залишаються у складі основних фондів орендодавця. Оскільки при оперативному лізингу орендодавець не може амортизувати всі витрати за рахунок надходжень від одного орендаря, цей вид лізингу називають ще лізингом з неповною окупністю. Фінансовий лізинг є різновидом фінансового кредиту, тому іноді його ще називають інвести-

ційним. Витрати орендодавця на купівлю об’єктів фінансового лізингу не включаються до складу основних фондів такого орендодавця. Передані у фінансовий лізинг основні фонди включаються до складу основних фондів орендаря. Це традиційна і найпоширеніша з позицій техніки її здійснення лізингова операція, яка повністю фінансується орендодавцем і тому називається прямою лізинговою операцією — прямим лізингом.

Перегляд українськими банками форм здійснюваної ними кредитної політики відбувався під впливом негативних явищ у сфері кредитування і насамперед через труднощі, що виникли у зв’язку з несвоєчасним поверненням великої кількості кредитів і накопиченням великої кількості проблемних і майже безнадійних боргів. Через це банки змушені були підвищити вимоги до фінансової експертизи проектів, до гарантій ліквідності майнових застав. Посилився контроль за цільовим використанням кредитів. Банки почали вимогливіше ставитися до юридичного оформлення кредитних відносин з клієнтами. Однак усі ці дії звузили коло клієнтів, які можуть претендувати на отримання кредиту. Більшості клієнтів не вдається виконати умову обов’язкової власної участі у фінансуванні проектів у співвідношенні 30:70 через відсутність вільних власних коштів, які справді важко акумулювати в умовах економічної нестабільності [8, 75].

З огляду на це банки вбачають у застосуванні лізингової схеми фінансування не так можливості розширення спектра надання послуг, як вихід з нищівної ситуації з кредитуванням. Вихід — у поступовому нарощуванні обсягів лізингових операцій, які витісняють не таких надійно забезпечених, а через це — високоризикові інвестиційні кредити. Насамперед банки передбачають застосувати фінансовий лізинг.

В Україні одним з перших банків, що почав використовувати лізингові операції, був АКБ “Україна”. У 1997 р. цей банк розробив Програму розвитку нових виробництв, що передбачала фінансову участь банку у придбанні вітчизняних та іноземних технологій і устаткування. Першим лізинговим контрактом був договір на постачання в Україну мікроавтобусів СП “Iveco-КрАЗ” на суму 3 млн дол. США (1998 р.). У цей період починають також пропонувати послуги фінансового лізингу й інші банки, зокрема Укресімбанк, Аваль, Промінвестбанк, Енергобанк. Основна сфера застосування лізингових договорів — промислові підприємства, транспорт, сільськогосподарська техніка, устаткування для накування продуктів та засобів гігієни. Загальний обсяг лі-

зингових договорів у 1999 р. становив близько 180 млн грн [8, 73].

На початок 2002 р. кілька українських банків мали чітку стратегію щодо поглибленого застосування лізингових відносин з клієнтами, насамперед у сфері транспортних послуг і промислового обладнання, зокрема Укрексімбанк, Аваль, Надра, Укрсіббанк. Тенденція до попиту на такий вид послуг залишається за рахунок великих комерційних установ. Нині цілком закономірний такий розвиток подій, коли лише найпотужніші банківські (кредитні) установи є майже єдиними учасниками ринку надання послуг з фінансового лізингу підприємствам та організаціям. Можна сподіватися, що дуже скоро в Україні з'являться фінансові (кредитні) інститути середнього рівня капіталізації, що зможуть обслуговувати значно більше підприємств, що потребують оновлення основних засобів виробництва, розвитку виробничої та технологічної баз, розширення сфер діяльності бізнесу завдяки впровадженню нових технологій та обладнання.

Було б позитивним для України використання досвіду Росії, яка перейшла до міжнародних норм лізингових операцій, визначивши коефіцієнт прискореної амортизації, що дорівнює трьом. Після цього кількість лізингових компаній почала дуже швидко збільшуватись. На початок 2002 р. їх налічувалось 400. Практичним досвідом для розвитку лізингу в Україні є досвід східноєвропейських країн, які мають з Україною спільні риси розвитку. У цьому плані показовою є Польща, де частка лізингових операцій рухомого майна за підсумками 1995 р. досягала 401 млн дол., а в 2000 р. — вже 2,0 млрд дол. У Польщі, так само як і в Україні, лізингові операції здійснюють спеціалізовані, підконтрольні банкам компанії. Банки мають великі

можливості щодо встановлення справжньої платоспроможності лізингоодержувача. Це дає змогу цьому типу лізингових компаній приймати рішення на підставі достовірнішої інформації [5, 85]. Такі схеми запроваджувалися раніше і застосовуються нині в Кореї, Китаї, країнах колишньої Югославії, Аргентині, Чилі [6, 67]. Взаємодія лізингової компанії і банку уможливорює використання широкого спектра інструментів оптимізації комерційної діяльності. Саме такий розвиток подій сприятиме якнайшвидшому, і, сподіваємось, найбільш якісному економічному розвитку України.

Література

1. Закон України "Про банки і банківську діяльність": Затв. Постановою Верховної Ради України № 2121-III від 07.12.2000 // ВВР України. — 2000. — № 52. — Ст. 254.
2. Закон України "Про лізинг": Затв. Постановою Верховної Ради України № 1218-XII від 16.12.97 // ВВР України. — 1997. — № 52. — Ст. 348.
3. Закон України "Про підприємництво": Затв. Постановою Верховної Ради України № 218-II від 07.01.91 // ВВР України. — 1991. — № 14. — Ст. 78.
4. Гіл Ч. Міжнародний бізнес. — К.: Основи, 2001. — 876 с.
5. Кочеткова В. Н., Краєва Е. В. Организация лизинговых операций. — К.: Изд-во Европ. Ун-та, 2000. — 180 с.
6. Лещенко М. И. Основы лизинга. — М.: Финансы и статистика, 2001. — 298 с.
7. Савчук В. П. Финансовый менеджмент предприятий. — К.: Максимум, 2001. — 432 с.
8. Стоянова Е. С. Финансовый менеджмент на предприятиях и лизинг // Компаньон. — 2001. — № 2. — С. 67–78.